

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.31>

УДК 658.030.1

I. В. Зубар,

к. е. н., старший викладач кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5112-421X>

Ю. І. Намазова,

д. філос. з публічного управління та адміністрування, асистент кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0466-6005>

М. О. Назаренко,

к. держ. упр, старший викладач кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2116-754X>

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЧЧИНИ

I. Zubar,

PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Public Management and Administration, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University

Yu. Namazova,

PhD in Public Management and Administration, assistant of the Department of Public Administration and Management,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

M. Nazarenko

PhD in Public Administration, Senior Lecturer of the Department of Public Administration and Management,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

STRATEGIC MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF OPERATIONAL ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN VINNYTSIA REGION

Наукова стаття присвячена вивченню перспектив інтегрування інноваційного менеджменту у стратегічний інноваційний розвиток бізнесу. Встановлено, що даний напрям стратегічного розвитку гарантуватиме стрімке відновлення та ріст економічного потенціалу України.

У науковій роботі проаналізовано ключові напрямки інвестування в інноваційний розвиток операційної діяльності підприємств українського бізнесу з метою розвитку інтелектуальної промисловості. Відзначається, що прикладом успішної реалізації ініціативи стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств можна розглянути досвід Вінницької міської територіальної громади. Цю позицію обґрунтовано аналізом основних показників розвитку бізнесу та підприємництва у регіоні. На основі даних встановлено, що багатогранність економічного зростання Вінниччини характеризується лідерськими позиціями в рейтингах міст за комфортністю ведення бізнесу, позитивною динамікою приросту кількості суб'єктів господарювання та інтенсивністю реєстрації нових суб'єктів. Визначено, що подальше зростання добробуту громади може бути досягнуто крізь призму інвестування у стратегічний інноваційний розвиток операційної діяльності підприємств завдяки використанню потенціалу найбільш перспективних галузей і секторів економіки громади, серед яких харчова промисловість, сільське господарство і сфера ІТ.

Основним вектором інноваційності визначено механізми інтеграції освітніх ініціатив у партнерстві зі стейкхолдерами. Доведено, що економіка Вінниччини створює передумови для формування кластерної або кооперативної моделей інноваційного розвитку, зокрема за напрямом формування і розвитку елементів сучасної інфраструктури. Особливу увагу акцентовано на створення інтеграційних об'єднань які дозволяють

посилити синергетичний вплив на економічне зростання регіону науки освіти та інновацій.

Scientific article devoted to the study of the prospects for integrating innovation management into strategic innovative business development. Promising investment directions for the development of the intellectual industry are considered. It is established that this direction of strategic development will guarantee the rapid recovery and growth of the economic potential of Ukraine.

The scientific work analyzes the key areas of investment in the innovative development of the operational activities of Ukrainian business enterprises. It is noted that the experience of the Vinnytsia urban territorial community can be considered as an example of the successful implementation of the initiative for strategic innovative development of the operational activities of enterprises. This position is substantiated by an analysis of the main indicators of business and entrepreneurship development in the region. Based on the data, it was established that the multifaceted economic growth of the Vinnytsia region is characterized by leading positions in the ratings of cities for the comfort of doing business, positive dynamics of growth in the number of business entities and the intensity of registration of new entities. It was determined that further growth in the well-being of the community can be achieved through the prism of investing in the strategic innovative development of the operational activities of enterprises by using the potential of the most promising industries and sectors of the community economy, including the food industry, agriculture and the IT sector. The main vector of innovation is determined to be the mechanisms for integrating educational initiatives in partnership with stakeholders. It is proven that the economy of Vinnytsia creates the prerequisites for the formation of cluster or cooperative models of innovative development, in particular in the direction of the formation and development of elements of modern infrastructure. Particular attention is paid to the creation of integration associations that allow to strengthen the synergistic impact on the economic growth of the region of science, education and innovation.

Ключові слова: інновації, інноваційний менеджмент, операційний менеджмент, операційна діяльність, стратегічний розвиток, організація, ефективність, освіта.

Keywords: innovation, innovation management, operations management, operations, strategic development, organization, efficiency, education.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне бізнес-середовище характеризується динамічністю розвитку підприємницьких структур у відповідь на трансформування вимог сучасного мікро- та макросередовища. Це створює нові вимоги до організації системи менеджменту і детермінує появу принципово нових моделей управління. Все більшого значення останнім часом набуває концепція сталого розвитку, особливо в контексті посилення науково-технічного прогресу, індустріалізації, урбанізації, глобалізації та посилення уваги громадськості до загального погіршення екологічної ситуації та раціоналізації використання наявних природних ресурсів. Виходячи із того, що ключовими чинниками забезпечення умов сталого розвитку економічних суб'єктів господарювання виступає збалансування економічної, екологічної та соціальної складових діяльності, необхідно втілювати у операційну діяльність підприємств інновації із удосконалення процесів господарювання в контексті урахуванням потреб майбутніх поколінь та покращення суспільного добробуту. Основним вектором менеджменту, який орієнтований на досягнення зазначених результатів є операційний менеджмент. Відповідно, динаміка змін умов ведення вітчизняного бізнесу, поглиблення економічних реформ та складність у пристосуванні до них визначають потребу у наукових дослідженнях функціонування і розвитку сучасних напрямів удосконалення механізмів операційного менеджменту у напрямку стратегічного управління інноваційним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблематики удосконалення підходу до операційного менеджменту, інтегрування інноваційного менеджменту в напрямку забезпечення вливання інвестицій у стратегічний інноваційний розвиток бізнесу та інтелектуальної промисловості піднімалось в дослідженнях низки вчених та науковців, серед яких варто відзначити таких як Денисенко М. П., Байда Б. Ф., Замроз М. В., Панченко В. А., Юринець З. В., Коршун Е. С. та ін. Однак, до кінця невіршеними залишаються питання формування комплексної програми дій для стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств з урахуванням концепції сталого розвитку та посилення кризових явищ в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті виступає дослідження стратегічних перспектив управління інноваційним розвитком операційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестування у стратегічний інноваційний розвиток бізнесу України є надзвичайно актуальним питанням в сучасних умовах воєнної кризи економіки. Слушною вважаємо думку професора М. П. Денисенко [1], який стверджує, що вітчизняна економіка потребує модернізації та форсування процесу інтегрування інноваційного менеджменту. Адже саме вливання інвестицій у стратегічний інноваційний розвиток бізнесу та інтелектуальної промисловості можуть гарантувати стрімке відновлення та ріст економічного потенціалу у вигляді створення нових робочих місць, розробки нових конкурентоспроможних товарів на основі європейських стандартів, модернізації операційних процесів, підвищення прибутковості бізнесу, розвитку нових сфер економіки. Усе це в комплексі дозволить отримати позитивний вплив на суспільство та подолати економічну кризу.

Виходячи із вище приведеної візії стратегічного розвитку економічного потенціалу країни варто навести ключові напрямки інвестування в

інноваційний розвиток операційної діяльності підприємств українського бізнесу, що є фундаментом макроекономічного розвитку країни (рис.1).

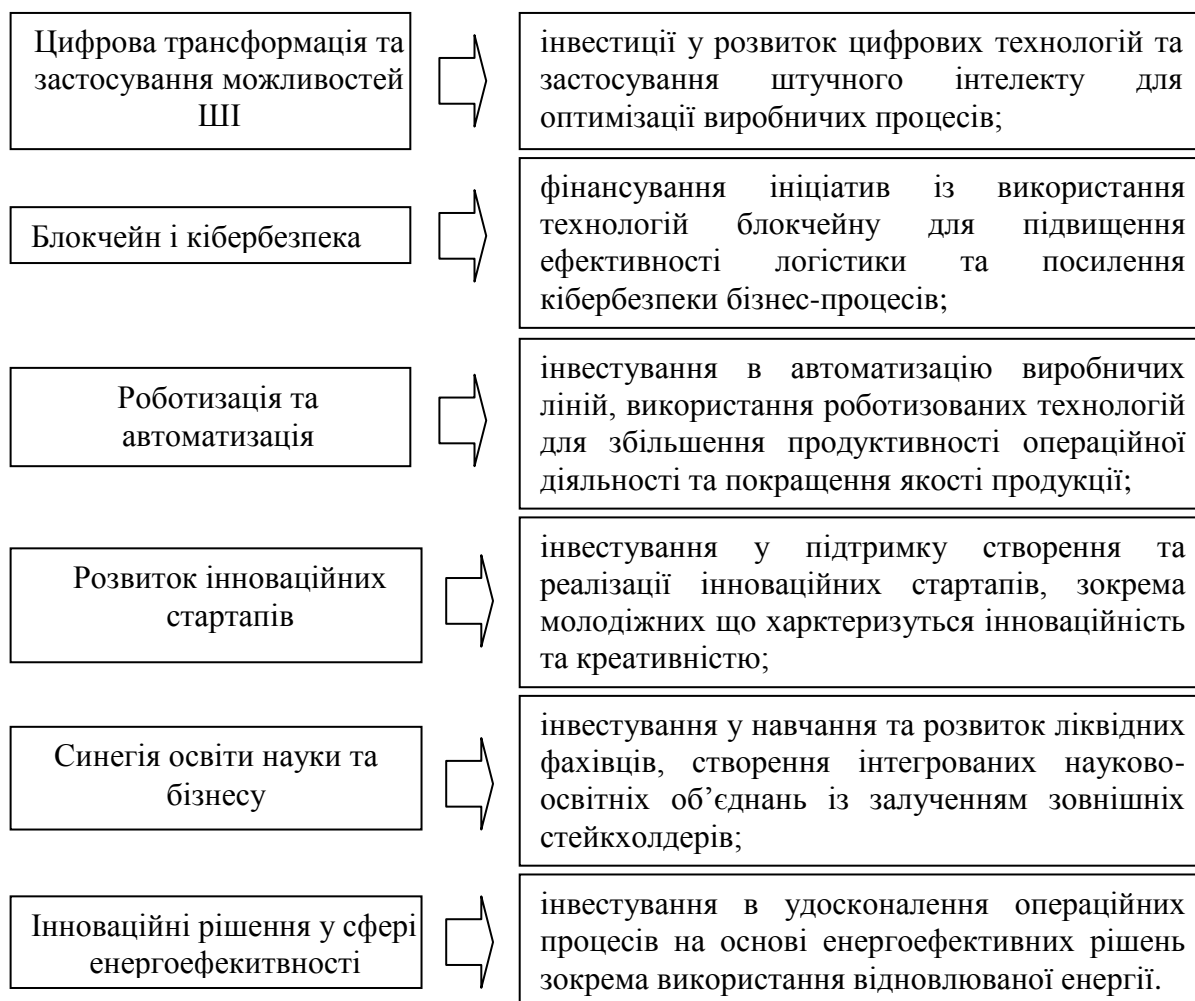


Рис.1. Напрямки інвестування стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств українського бізнесу

Джерело: узагальнено та згруповано за даними [6].

Як вважає Коршун Е. С. [6] така поведінка спирається як мінімум на три позиції, зокрема:

- першою є міжнародна конкурентоспроможність продукції, оскільки ринки невідворотно відкриваються;
- друга – експортна експансія, бо лише швидкі та рішучі дії дадуть змогу забезпечити присутність держави на зовнішніх ринках;

– третя – сучасний національний протекціонізм за всіма напрямками податкової, кредитної, інвестиційної, експортної політики.

Тобто лише на основі використання професійної, грамотної економічної політики, ефективного менеджменту, урахування міжнародного досвіду управління конкурентоспроможністю на українських підприємствах можна забезпечити позитивні результати. У цьому контексті системний підхід до управління є одним із найбільш важливих векторів розвитку операційної діяльності.

Прикладом успішної реалізації ініціативи стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств можна розглянути досвід Вінницької міської територіальної громади (ВМТГ). Керуючись Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні», наслідуючи основну мету – створення сприятливих умов для ведення бізнесу, Вінницькою міською радою 26 квітня 2024 р. було затверджено «Програму розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки».

Вінниця займає лідерські позиції в рейтингах міст України в частині умов для ведення бізнесу, про що свідчить показник Індексу конкурентоспроможності міст за підсумками 2021 року (ІКМ-2021). За даним рейтингом серед обласних центрів Вінниця посіла 5 місце (67,54 бала зі 100 можливих) та 7 місце серед 45 найбільших міст України (зі 63,75 бала) [5].

У 2023 році спостерігалася позитивна динаміка приросту кількості суб'єктів господарювання, що ведуть діяльність на території ВМТГ. Станом на 1 січня 2024 року у ВМТГ зареєстровано 21,1 тис. юридичних осіб і 31,7 тис. ФОП. Так, кількість юридичних осіб збільшилась на 3,2 %, а кількість ФОП – на 7,4 %. Тенденція до збільшення кількості зареєстрованих суб'єктів зберігається останні 4 роки: порівняно з 2020 роком кількість юридичних осіб збільшилась на 12,1 %, а фізичних осіб підприємців – на 18,1 %.

Якщо порівнювати за інтенсивністю реєстрації нових суб'єктів у 2023 році в розрахунку на 10 тис. осіб населення Вінницька громада зайняла 5 місце (табл.1). Найвищою реєстраційною активністю відзначились Львівська, Хмельницька та Рівненська міські громади. За реєстрацією ж ФОП Вінниччина зайняла 3 місце.

Подальше зростання добробуту громади можемо розглядати крізь призму інвестування у стратегічний інноваційний розвиток операційної діяльності підприємств завдяки використанню потенціалу найбільш перспективних галузей і секторів економіки громади.

Таблиця 1. Інтенсивність реєстрації нових суб'єктів підприємницької діяльності у 2023 році

Громада	Населення, осіб	Суб'єктів господарювання		Реєстрація підприємств на 10 тис. осіб	Реєстрація ФОП на 10 тис. осіб
		Підприємства	ФОПи		
Львівська	777234	2290	8968	29,5	115,4
Хмельницька	292889	558	3130	19,1	106,9
Рівненська	251948	476	1895	18,9	75,2
Івано-Франківська	287550	461	2352	16,0	81,8
Вінницька	387439	557	3186	14,4	82,2
Полтавська	305539	430	2138	14,1	70,0

Джерело: узагальнено та згруповано за даними [7; 8].

Аналізуючи розвиток бізнес-середовища Вінниччини за галузями економіки (табл. 2), можна відзначити, що ВМТГ має добре диверсифіковану економіку, в основі якої лежить харчова промисловість, сільське господарство і сфера ІТ, про що свідчить огляд доходів та зайнятості населення.

Таблиця 2. Найбільші галузі та сектори за рівнем доходу і зайнятості

Місце в рейтингу	Кількість зайнятих	Дохід підприємств	Дохід ФОП
1	Харчова промисловість (6 890 осіб або 6,8 % всіх зайнятих)	Харчова промисловість (22,6 млрд грн або 14,6 % сукупного доходу підприємств)	ІТ-сектор (4,7 млрд грн або 14,2 % сукупного доходу ФОП)
2	ІТ-сектор (5 112 осіб або 5 % всіх зайнятих)	Будівництво (8,5 млрд грн або 5,5 % сукупного доходу підприємств)	Сфера гостинності (960,5 млн грн або 2,9 % сукупного доходу ФОП)
3	Будівництво (5 066 осіб або 5 % всіх зайнятих)	Транспорт і складське господарство (6,25 млрд грн або 4 % сукупного доходу підприємств)	Транспорт і складське господарство (445,2 млн грн або 1,4 % сукупного доходу ФОП)
4	Транспорт і складське господарство (4 579 осіб або 4,5 % всіх зайнятих)	ІТ-сектор (6,2 млрд грн або 4 % сукупного доходу підприємств)	Харчова промисловість (313,6 млн грн або 1 % сукупного доходу ФОП)
5	Машино- і приладобудування (3 917 осіб або 3,8% всіх зайнятих)	Сільське господарство (4,7 млрд грн або 3,1 % сукупного доходу підприємств)	Оброблення деревини і виробництво меблів (210,1 млн грн або 0,6% сукупного доходу ФОП)

Джерело: узагальнено та згруповано за даними [7; 8].

Найбільшою галуззю економіки громади є харчова промисловість, яку представляють 92 активних підприємства та 137 ФОП. Сектор сільського господарства у ВМТГ представлений 91 активним підприємством та 76 ФОП. У секторі сільського господарства в громаді зайнято близько 2,5 тис. осіб. Найбільша ж концентрація ФОП в економіці громади спостерігається в ІТ-секторі – близько 4 тис. ФОП, що забезпечує зайнятість більше 5,1 тис. осіб. За кількістю суб'єктів господарювання одним із найбільших в економіці громади є сектор транспорту і логістики (вантажний автомобільний транспорт і складське господарство). Діяльність у цих сферах у ВМТГ ведуть 163 підприємства (переважно у сфері складського господарства) та 451 ФОП (переважно у сфері транспорту). У відповідних сферах діяльності зайнято понад 4,6 тис. осіб.

Попередні результати вивчення перспектив стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств [4], [9], дає підстави

стверджувати, що наявна структура економіки Вінниччини створює передумови для формування кластерної або кооперативної моделей інноваційного розвитку. Переформатування місцевої економіки у даному напрямку дасть змогу сфокусувати ресурси громади на перспективних напрямках, які мають найкращий потенціал для зростання. Так, сільське господарство сприяє розвитку харчової промисловості, ІТ-сектор може допомогти з автоматизацією і цифровізацією всіх галузей і секторів, сфера гостинності створює умови для приваблення бізнесу і кадрів, розвитку бізнес-туризму (у тому числі мілітарі-туризму) [3]. Упровадження кластерної та кооперативної моделі може суттєво прискорити зростання економіки ВМТГ.

Оцінюючи наявну інфраструктуру, зазначимо, що на сьогодні Вінниця є одним із лідерів серед міських громад України за напрямом формування і розвитку елементів сучасної інфраструктури промислового виробництва, серед яких відмітимо наявність чотирьох індустриальних парків, громадських центрів, коворкінгів, навчально-освітніх центрів, бізнес-центрів, бізнес-об'єднань та профільних громадських формувань, які опікуються питаннями розвитку підприємництва. До прикладу, Вінницький індустриальний парк основний профіль якого – агропереробка і харчова промисловість, займає площу 35,7 га. На цій території планується додатково створити перший в Україні промисловий технопарк агропромислового спрямування — Volia Agri-Food Park Vinnytsia.

ВМТГ є також освітнім осередком регіону, який формує кадровий резерв як для громади, так і для навколишніх регіонів. За даними Міністерства освіти України, на території ВМТГ діє розгалужена і добре розвинута мережа навчальних закладів:

- вищої освіти – 5 університетів і 2 інститути державної форми власності;
- фахової передвищої освіти – 14 закладів;
- професійної (професійно-технічної) освіти – 11 закладів.

Навчальні заклади, що діють на території ВМТГ, займають активну позицію щодо власного розвитку та участі в житті громади. Зокрема активно налагоджено співпрацю із бізнесом щодо розвитку та удосконалення освітніх програм, залучення ресурсів для облаштування навчальних аудиторій і лабораторій, розробляють та впроваджують різноманітні проекти та ініціативи, щодо посилення зв'язків з місцевим бізнесом і владою. Дані ініціативи дозволяють наблизити освітні програми таких закладів до реальних потреб бізнесу, підвищити їх адаптивність до появи нових технологій. Крім того, ЗВО, які працюють у ВМТГ, також створюють підрозділи, метою яких є навчання підприємницьким навичкам, професійному зростанню та консолідації зусиль освіти і бізнесу. Так, на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з метою розвитку спеціальності «Менеджмент» було створено Інноваційно-дослідницький парк «Бізнес-парк», який дозволяє посилити синергетичний вплив на економічне зростання регіону науки освіти та інновацій [2] (рис.2.).

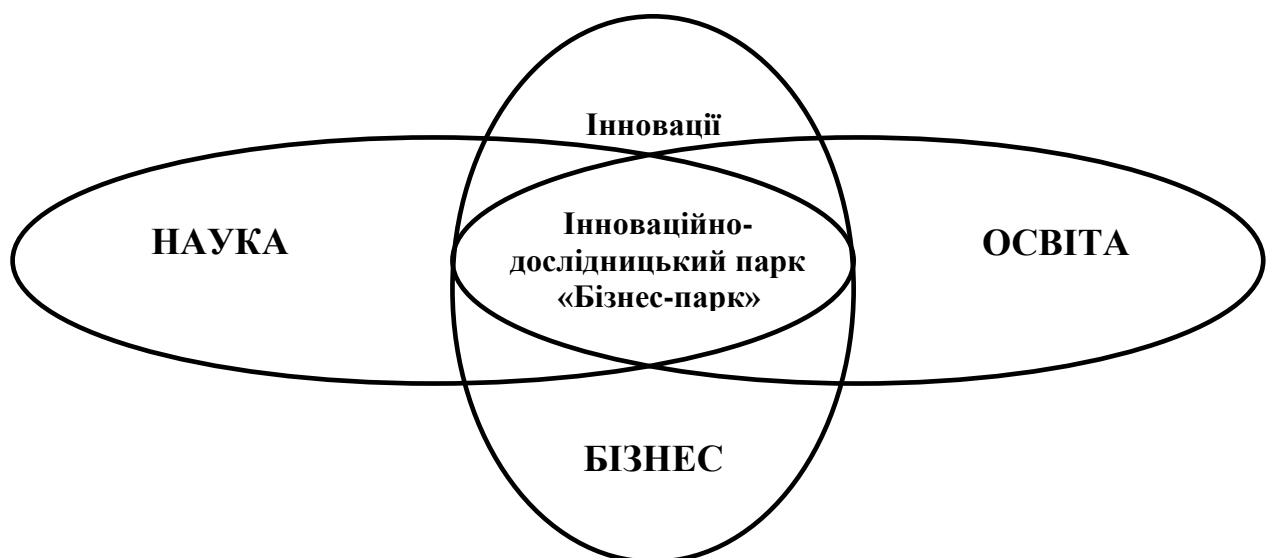


Рис.2. Концептуальна модель стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств

Джерело: авторська розробка

З огляду на проаналізований вище стан розвитку підприємництва у ВМТГ можна сформулювати ключові завдання у сфері стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств на території громади:

1. Розвиток інфраструктурної підтримки підприємництва, зокрема забезпечення інкубування новоствореного та формування умов для розвитку наявного бізнесу.

2. Покращення бізнес-клімату та спрощення системи місцевих регулювань.

3. Популяризація підприємництва та сталих практик ведення бізнесу, підвищення рівня компетенцій спеціалістів і поширення необхідних для ведення бізнесу навичок.

4. Покращення доступу до фінансових ресурсів для започаткування і розвитку бізнесу.

5. Підтримка розвитку експортного потенціалу суб'єктів та їх виходу на нові ринки.

6. Сприяння взаємодії різних галузей і секторів бізнесу та налагодженню співробітництва суб'єктів бізнесу зі сферою освіти і науки.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, варто зазначити, що формування ключових показників операційної діяльності в умовах сьодоення мають ілюструвати якісні зміни спрямовані на організаційний розвиток в контексті сталості та стійкості функціонування. Одним із базових векторів даного процесу слід розглядати формування в організації системи управління інноваційною діяльністю та якістю, ощадливе та раціональне використання ресурсів, посилення соціальної відповідальності в контексті застосування принципів сталого розвитку та пріоритезація інтегрування освітньо-наукових об'єднань у сферу інноваційного розвитку підприємництва. Комплексність імплементації зазначених заходів у компетентності операційного менеджменту дозволить забезпечити стабільну якість продукції та послуг на фоні дотримання політики ресурсощадливості.

Відповідно, в рамках операційної діяльності актуалізується вектор інноваційних механізмів виконання операційних завдань, оптимізації використання предметів та засобів праці у сфері стратегічного інноваційного розвитку операційної діяльності підприємств.

Література

1. Денисенко М. П., Байда Б. Ф., Замроз М. В., Панченко В. А., Юринець З. В. Інвестування стратегічного інноваційного розвитку бізнесу України в умовах реалізації концепції індустрії 4.0. Інвестиції: практика та досвід. №4, 2024. С. 7-11

2. Зубар І. В., Яременко О. І., Онищук Ю. В. Перспективи розвитку земельних відносин фермерських господарств в умовах децентралізації публічної влади в Україні. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: Рогальська І. О., 2021. 247 с.

3. Зубар І.В., Дзевелюк М.В. The management of military tourism development in Ukraine Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління» . № 2, Вип.7, 2023. С. 102-113

4. Зубар І. В. Концептуальна модель розвитку сталого землекористування фермерських господарств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 4. С. 87-104.

5. Офіційний веб-сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Індекс конкурентоспроможності міст України. URL: <http://www.ier.com.ua/>

6. Коршун Е. С. Інновації в контексті конкурентоспроможності національної економіки. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2023. № 6. С. 19-22.

7. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Вінницькій області. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/>

8. Програма розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки. URL: <https://www.vmr.gov.ua/>

9. Скорук О. П., Зубар І. В. Пріоритетні напрями виробництва біоетанолу в Україні. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 36-41.

References

1. Denysenko, M. P., Baida, B. F., Zamroz, M. V., Panchenko, V. A. and Yurynets, Z. V. (2024), “Investment in strategic innovative development of Ukrainian business in the context of implementing the concept of Industry 4.0”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 7–11.
2. Zubar, I. V., Yaremenko, O. I., Onyshchuk, Yu. V. (2021), *Perspektyvy rozvytku zemelnykh vidnosyn fermerskykh gospodarstv v umovakh detsentralizatsii publichnoi vlady v Ukraini [Prospects for the development of land relations of farms in the conditions of decentralization of public power in Ukraine]*, Rohalska I. O., Vinnytsia, Ukraine.
3. Zubar, I.V. and Dzeveliuk, M.V. (2023), “The management of military tourism development in Ukraine”, *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politehnika” Seriiia “Problemy ekonomiky ta upravlinnia”*, vol 2, no.7, pp. 102–113.
4. Zubar, I. V. (2016), “Conceptual model of development of sustainable land use of farms”. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol 4, pp. 87–104.
5. The official site of Institute for Economic Research and Policy Consulting (2025), “Municipal competitiveness index”, available at: <http://www.ier.com.ua/> (Accessed 04 Feb 2025).
6. Korshun, E. S. (2023), “Innovations in the context of the competitiveness of the national economy”, *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Internauka”*, vol. 6, pp. 19–22.
7. The official site of Main Department of Statistics in Vinnytsia region, available at: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 06 Feb 2025).
8. The official site of Vinnytsia City Council (2025), “Program for the development of small and medium-sized businesses of Vinnytsia urban territorial community for 2024–2026”, available at: www.vmr.gov.ua. (Accessed 07 Feb 2025).
9. Skoruk, O. P. and Zubar, I. V. (2014), “Priority areas of bioethanol production in Ukraine”, *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 36-41.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2025 р.